

**การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก**
**A Study of Status and Guideline for Curriculum Management in School
under the Secondary Educational Service Area Office Phitsanulok**

ชนาพร เมฆดี และ ทศนะ ศรีปัตตา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Chanaphon Mekdee and Tussana Siputta

Naresuan University, Thailand

Corresponding Author, Email: ploychana8@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก และเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 39 คน และครูจำนวน 312 คน รวมทั้งสิ้น 351 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา
2. แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีแนวทางสำคัญประกอบด้วย ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3 แนวทาง ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 3 แนวทาง ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา 4 แนวทาง ด้านการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา 4 แนวทาง และด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3 แนวทาง

* วันที่รับบทความ: 5 ธันวาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ: 4 มกราคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 23 มกราคม 2565

Received: December 5, 2021; Revised: January 4, 2022; Accepted: January 23, 2022

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา; มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

Abstracts

This mixed methods research aimed to investigate the current status of curriculum management in School under The Secondary Educational Service Area Office Phitsanulok and examine the guideline for curriculum management in School under The Secondary Educational Service Area Office Phitsanulok. Thirty-nine (39) school administrators and 312 teachers (in total 351) were participated in this study. The participants were selected by using purposive sampling approach. 5-point Likert scale and semi-structured interview were used as tools for collecting data. The statistic tools included Mean, Standard Deviation, and content analysis were used for analyzing data.

Results showed that:

1. Overall, the current status of curriculum management in School under The Secondary Educational Service Area Office Phitsanulok was at high level. By considering on each aspect, Curriculum Implementation aspect had highest mean, followed by Curriculum Construction aspect and Curriculum Evaluation aspect had lowest mean, respectively.

2. Guideline for curriculum management in School under The Secondary Educational Service Area Office Phitsanulok defined the prominent approaches as following: 3 approaches of Curriculum Construction, 3 approaches of Curriculum Implementation Planning, 4 approaches of Curriculum Implementation, 4 approaches of Curriculum Evaluation, and 3 approaches of Curriculum Improvement.

Keywords: Curriculum Management Guideline; School Administrator; Secondary School in Phitsanulok Province

บทนำ

การจัดการศึกษาทุกระดับ งานวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการบริหารการศึกษา คือการตอบสนองความสำเร็จของผลงานทางวิชาการหรือการเรียนการสอนโดยจุดมุ่งหมายของการบริหารงานวิชาการอยู่ที่การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การบริหารงานด้านวิชาการ จึงเป็นงานหลักของผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียนที่จะต้องบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดคุณภาพของสถานศึกษา (กัมพล ชันทะวงษ์ 2555 : 23)

หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นแผนการจัดการศึกษาโดยรวมของสถานศึกษาโดยมีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นแผนดำเนินงานของสถานศึกษาที่จะใช้เพื่อหล่อหลอมหล่อเกลามา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และด้านสังคมเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข เป็นพลเมืองดีของสังคมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ หลักสูตรสถานศึกษาจะทำให้ครูรับรู้และเข้าใจตรงกันถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งหลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน (จิตติมา วรรณศรี 2557 : 30 - 31)

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ โดยมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและดำเนินการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะสำคัญตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน สามารถอยู่ในสังคมแวดล้อมได้อย่างมีความสุข (ขวลิต ชูกำแพง 2551 : 65) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องการวางแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างละเอียด รอบคอบและมีขั้นตอนจะทำให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษาประสบความสำเร็จตรงตามเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องมีการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และนำผลจากการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษานั้นมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากงานวิจัยว่าด้วยปัญหาและข้อเสนอแนะในกระบวนการจัดการศึกษาไทยในประเด็นปัญหาคุณภาพการศึกษา ของศ.ดร.อภิชาติ พันธเสน และคณะสนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชี้ว่าปัญหาใหญ่ของระบบการศึกษาไทยคือ ปัญหาการบริหารการศึกษา สาเหตุหลักของปัญหาการบริหารการศึกษาคือ การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาโดยอิงส่วนกลางเป็นหลัก การบริหารการศึกษาไม่ได้มีการกระจายอำนาจเกิดขึ้นอย่างแท้จริง สะท้อนได้จากหลักสูตรการศึกษาที่โรงเรียนรัฐทุกแห่งต้องใช้ต้องอิงกับสูตรแกนกลางที่ถูกควบคุมจากส่วนกลาง โดยหลักสูตรดังกล่าวไม่มีความยืดหยุ่นต่อท้องถิ่น ไม่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและไม่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน รวมถึงความไม่พร้อมของบุคลากรทางการศึกษาในเรื่องของการจัดทำและการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถมีความคล่องตัวในการบริหารหลักสูตรได้เองนั้น ไม่ควรใช้กลไกส่วนกลางในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้จากการรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ พบว่า คุณภาพสถานศึกษาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2563 ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้และระดับปรับปรุง เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศพบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังต่ำกว่า คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ เมื่อพิจารณาคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของผู้เรียนรายบุคคลพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิษณุโลก อุตรดิตถ์ จึงได้ดำเนินการร่วมกับสถานศึกษาในสังกัดเพื่อพัฒนาหลักสูตร พัฒนาระบบวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และนำแนวทางการพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปปรับปรุง พัฒนาการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 39 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 39 คน และครู 1,735 คน รวมทั้งสิ้น 1,774 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 351 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 39 คน และครูจำนวน 312 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน และครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนละ 8 คน

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาจำนวน 3 คน ได้มาจากการเลือกเจาะจงตามคุณสมบัติ

2. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

2.1 ลักษณะเครื่องมือ

2.1.1. แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน ลักษณะเป็นแบบการตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale)

2.1.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบเติมคำตอบ

ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 5 ด้าน ด้านละ 1 ข้อ รวมทั้งสิ้น 5 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

2. ส่งแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างผ่านทางไปรษณีย์และทาง google form และประสานขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ในการตอบแบบสอบถาม

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยติดต่อนัดหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล นัดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์

4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการ ดังนี้

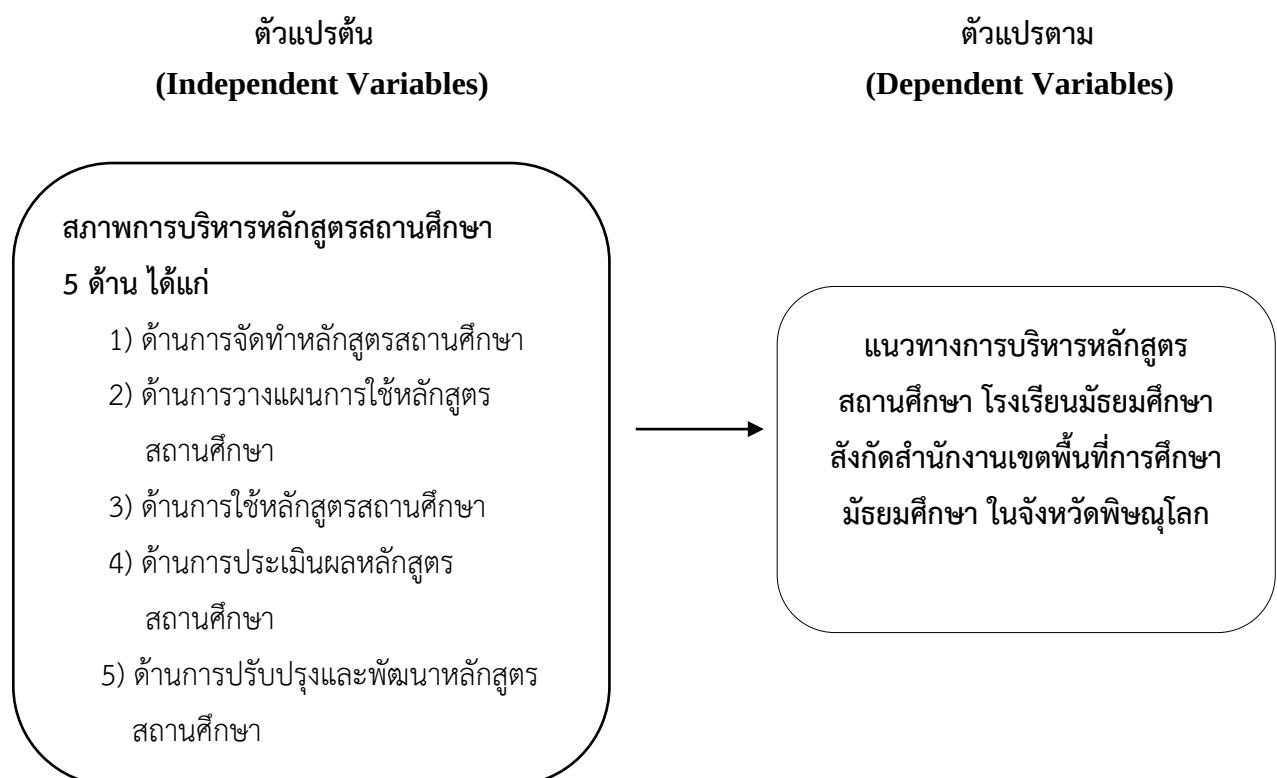
1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentile)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกระทำข้อมูลและสรุปข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

ด้าน	สภาพการบริหารหลักสูตร สถานศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง (n=351)		ระดับ สภาพ	อันดับที่
		($\bar{X}$)	S.D.		
1	ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	4.35	0.52	มาก	2
2	ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร สถานศึกษา	4.29	0.56	มาก	3
3	ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา	4.42	0.44	มาก	1
4	ด้านการประเมินผลหลักสูตร สถานศึกษา	4.21	0.55	มาก	5
5	ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	4.24	0.59	มาก	4
รวม		4.30	0.44	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า
ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมา คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษา ($\bar{X} = 4.35$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.24$)

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ปรากฏผลได้ดังนี้

ด้าน	แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก
1. ด้านการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา	ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันวิเคราะห์สภาพ ปัญหาและจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้หลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน
2. ด้านการวางแผนการใช้ หลักสูตรสถานศึกษา	ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเข้า อบรม สัมมนา หรือประชุมในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนา บุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ไปใช้ในการ จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ด้านการใช้หลักสูตร สถานศึกษา	ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้สร้าง พัฒนาสื่อ นวัตกรรมใหม่ ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และครูควรออกแบบจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียน
4. ด้านการประเมินผลหลักสูตร สถานศึกษา	ผู้บริหารควรดำเนินการนิเทศ ติดตามและประเมินผลหลักสูตร สถานศึกษาให้กับครูอย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเครื่องมือในการ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นการใช้ ICT และควรส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งภายในและ ภายนอกโรงเรียน
5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา	ผู้บริหารและครูควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลที่ได้จากการดำเนินงาน การใช้หลักสูตรสถานศึกษา นำปัญหาและข้อเสนอแนะในการ ประเมินหลักสูตรสถานศึกษามาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง พัฒนา หลักสูตร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ได้มีดำเนินการวางแผนการเตรียมความพร้อม การสร้างความ ตระหนักแก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง จัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลจัดการเรียนการสอนที่ได้รับมอบหมายได้สอดคล้องกับโครงสร้าง จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา รวมไปถึงนำ ข้อมูลและปัญหา มาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัย ของดวงใจ ไชยลังการ (2558 : 107-114) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับการศึกษา ในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับการศึกษา ในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชยา ทอดทั้ง (2558 : 3-45) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียน ของรัฐ จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดสงขลา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนีย์ นวลน้อย (2560 : 43) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต และเขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวนา กิตติวิมลชัย (2561 : 109-125) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหา ในการบริหารหลักสูตรตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. แนวทางบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก จากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงวุฒิได้เสนอแนวทางในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

1. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันวิเคราะห์สภาพ ปัญหาและจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทั้งนี้เนื่องจาก การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนจะสำรวจความต้องการของผู้เรียน ชุมชน เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาจากสภาพ ปัญหา จุดบดพร่องและความหลากหลายของสภาพบริบท สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี วัชรคุปต์ (2552 : 23) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี พบว่า ควรจัดตั้งกลุ่มสำรวจความต้องการของผู้เรียนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ ไชยลังการ (2558 : 107-114) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษา ในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่าโรงเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันจัดทำหลักสูตร โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของมาเรียม รัมมะบุตร (2558 : 47-53) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมัธยมมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตรและวางแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเข้าอบรมหลักสูตร สัมมนา หรือประชุมในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้เนื่องจาก การจัดอบรม สัมมนาให้ความรู้ในด้านหลักสูตร จะทำให้ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ มีการเตรียมพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี วัชรคุปต์ (2552 : 45) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี พบว่า ควรจัดประชุม อบรม เพื่อชี้แจงแผน และขั้นตอนในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชยา ทอดทึง (2558 : 3-45) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มข้นในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมบริหารหลักสูตร ควรมีการจัดอบรมผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการและครูผู้สอนแบบเข้มข้นในด้านหลักสูตร จัดหาบุคลากรครูที่โดยตรง ใหหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน

3. ด้านการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูสร้าง พัฒนาสื่อ นวัตกรรมใหม่ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และครูควรออกแบบจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจาก การที่ครู มีการสร้างพัฒนาสื่อ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สื่อต้องมีความเหมาะสมกับช่วงวัยและสอดคล้องกับ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของมาเรียม รัมมะบุตร (2558 : 47-53) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้บริหารควรสนับสนุน ส่งเสริม จัดหาสื่อ หนังสือ ตำราเรียน สำหรับการศึกษาค้นคว้าไว้อย่างเพียงพอและเหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ไชยลังการ (2558 : 107-114) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับการศึกษา ในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสื่อ นวัตกรรม การเรียนรู้ สถานศึกษา ควรออกแบบการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอน สื่อ การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ การวัด และประเมินผลจัดการ เรียนการสอนที่ได้รับมอบหมายได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชยา ทอดทึง (2558 : 3-45) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มข้น ใน โรงเรียนของรัฐ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร(ใช้หลักสูตร) ครูควรจัดการเรียนการ สอนให้สอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร สอนแบบบูรณาการเนื้อหารายวิชา และใช้เทคนิคที่หลากหลาย ใช้สื่อที่น่าสนใจ และหน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณจัดทำหนังสืออิสลามศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์เพื่อ ใช้ประกอบการเรียนการสอน

4. ด้านการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรดำเนินการนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษาให้กับครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารและครูควรสร้างเครื่องมือ ในดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา และควรส่งเสริมให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการจัดการเรียนของผู้สอนว่ามีการออกแบบจัด กิจกรรมเป็นอย่างไร ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในเรื่องการศึกษาตรงกับมาตรฐานและตัวชี้วัดมากน้อยขนาดไหน และนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของอาภรณ์ สุขสวัสดิ์ (2553 : 54) ได้ศึกษา เรื่อง กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีโรงเรียนอนุบาลหนองคาย สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า ผู้บริหารจัดการควรมีการนิเทศรวมตัวกับการประชุมประจำเดือน และนิเทศทางอ้อม ด้วยการประชุมผ่านหัวหน้าสายชั้นและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัย ของพิชยา ทอดทึง (2558 : 3-45) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา แบบเข้มข้นในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลภายใน สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ร่วมกันวางแผนการนิเทศ กำหนดเครื่องมือ ดำเนินการนิเทศ สรุปรายงานผลการนิเทศให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชนรับทราบและให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแล เข้ามานิเทศ ติดตามการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญ์สิขา พงษ์พันแพงพงา และ

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2562 : 10-21) ได้ศึกษาเรื่อง การนิเทศกับการวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 พบว่า ควรนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ พัฒนานิเทศของผู้สอน และพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน

5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตรสถานศึกษา นำปัญหาและข้อเสนอแนะในการประเมินหลักสูตรสถานศึกษามาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจาก การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการดำเนินงานการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ทราบข้อมูลในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีสภาพ ปัญหาใดบ้าง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนและกำหนดแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของมาเรียม รัมมะบุตร (2558 : 47-53) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารควรนำผลการประเมินการใช้หลักสูตรในปีการศึกษาที่ผ่านมาประกอบกับการวางแผน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล พุฒคำ (2564 : 243-259) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดลพบุรี สระบุรีและสิงห์บุรี พบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าครูวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรทราบผลการดำเนินงานเพื่อพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก ควรนำข้อมูลไปวางแผนพัฒนา ส่งเสริมการศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลกให้มีประสิทธิภาพ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพของตนเองและครูให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

2. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล ชันทะวงษ์. (2555). *แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สหวิทยาเขตปราสาทพญาใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิตติมา วรณศรี. (2557). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ชลิต ชูกำแพง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตร*. มหาสารคาม: ทีคิวพี จำกัด.
- ภาวนา กิตติวิมลชัย. (2561). การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารหลักสูตรตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพกรณีศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 13 (2), 109-125
- ดวงใจ ไชยลังการ. (2558). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1*. *วารสารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 8 (18), 107-114
- พิชญ์สิขา พงษ์พันแพงพาง และ สำเริง บุญเรืองรัตน์. (2562). การนิเทศกับการวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารบริหารการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 19 (4), 10-21
- พิชยา ทอดทิ้ง. (2558). *สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- มาเรียม รัมมะบุตร. (2558). *แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมัธยม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ*. (3), 47-53
- สุภาวดี วัชรคุปต์. (2552). *การบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรพล พุ่มคำ. (2564). *การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดลพบุรี สระบุรีและสิงห์บุรี*. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*. 7 (1), 243-259

- เสาวนีย์ นวลน้อย. (2560). การบริหารหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 และเขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาการจัดการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- อาภรณ์ สุขสวัสดิ์. (2553). กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาล
หนองคาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.